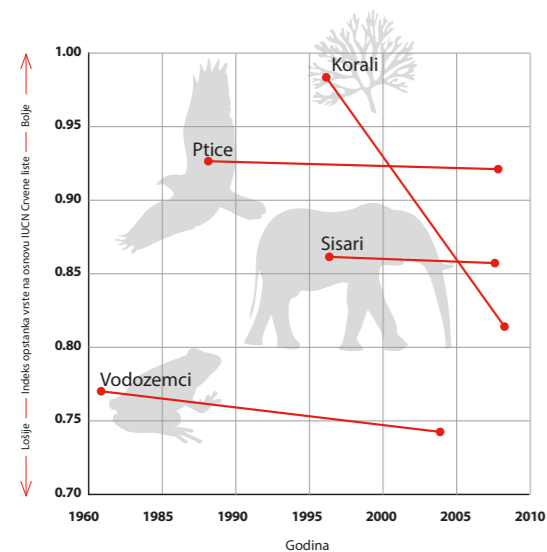

Šta je Indeks IUCN Crvene liste?

- Indeks IUCN Crvene liste predstavlja trend opšteg rizika od izumiranja određene vrste;
- Izvodi se na osnovu stvarnih promena u kategorijama IUCN Crvene liste svih procenjenih vrsta jednog taksona, u određenom vremenskom periodu;
- Indikator je napretka ka umanjenoj gubitku biološke raznovrsnosti.

Vrste su u prošlosti izumirale određenom dinamikom – jedna vrsta na milion svake godine. Današnji stepen izumiranja je od 100 do 1.000 puta veći od istorijskog proseka i prevazilazi evolucionu potencijal vrsta. Ipak, izumiranje nije jedini problem. Iako su vrste prisutne u divljini, njihov broj može pasti na nivo odakle nema povratka i nestanak je neizbežan.

Sve vrste su važne. Bilo da je u pitanju tigar ili balegar, svaka vrsta ima značajnu ulogu u životnom ciklusu. Raznovrsnost obezbeđuje stabilnost ekosistema, a samim tim i naš opstanak. Danas su brojne vrste prinuđene da traže nova staništa, često na granici ekoloških potreba, pre svega zbog gubljenja prirodnog staništa, fragmentacije i degradacije.

Biodiverzitet Srbije

Republika Srbija predstavlja jedan od šest centara biodiverziteta u Evropi. Srbiju karakteriše visok stepen genetskog, specijskog i ekosistemskog diverziteta. Na teritoriji Srbije izdvojeno je 61 Značajno područje za biljke (*IPA - Important Plant Area*), 42 Značajna područja za ptice (*IBA - Important Bird Area*) i 40 Odabranih područja za dnevne leptire (*PBA - Prime Butterfly Area*).

Biološka raznovrsnost brojnih grupa organizama je visoka i čini značajan udeo u biodiverzitetu Evrope. Prema dosadašnjim istraživanjima, na području Republike Srbije se nalazi:

- **39%** vaskularne flore Evrope;
- **51%** faune riba Evrope;
- **49%** faune gmizavaca i vodozemaca Evrope;
- **74%** faune ptica Evrope;
- **67%** faune sisara Evrope.

Podaci o biodiverzitetu Srbije preuzeti su iz "Strategije biološke raznovrsnosti Republike Srbije za period od 2011. do 2018. godine".

IUCN CRVENA LISTA UGROŽENIH VRSTA™

Orao krstaš (*Aquila heliaca*), József Gergely

Zašto je važno da sačuvamo vrste?

- Vrste čine osnovu biološke raznovrsnosti, a biološka raznovrsnost je u osnovi svih životnih procesa na planeti;
- Održiva budućnost planete i ljudi ne može se zamisliti bez očuvanja biološke raznovrsnosti – celokupnog živog sveta i njihovih staništa.
- Štiteći vrste sačuvaćemo biološku raznovrsnost, uključujući i ekosisteme od kojih dobijamo prirodne resurse neophodne za život.

Šta je IUCN Crvena lista?

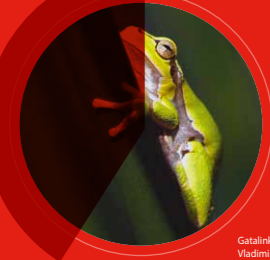
- IUCN Crvena lista ugroženih vrsta™ je polazna tačka za očuvanje živog sveta;
- IUCN Crvena lista je najmerodavniji izvor informacija o statusu očuvanja vrsta u svetu;
- IUCN Crvena lista nije samo spisak vrsta i pridruženih kategorija ugroženosti. To je bogata zbirka informacija o ugrožavajućim faktorima sa kojima se suočavaju vrste, o njihovim ekološkim potrebama, staništima i o merama zaštite koje je potrebno preduzeti u cilju smanjenja ili sprečavanja stepena izumiranja;
- Zasniva se na objektivnom sistemu za procenu rizika od izumiranja vrsta u slučaju odsustva mera zaštite;
- Određivanje statusa vrsta vrši se kroz standardizovani proces na osnovu IUCN Kategorija i kriterijuma ugroženosti, strogo naučne dokumentacije, obrađenih činjenica i stručne provere;
- Vrste su svrstane u jednu od osam kategorija ugroženosti, na osnovu primene kriterijuma u vezi sa veličinom, strukturom i rasprostranjenošću populacija i populacionim trendovima;
- Vrste navedene kao Krajnje ugrožene (CR), Ugrožene (EN) ili Osetljive (VU) se smatraju ugroženim i njima je potrebno posvetiti najveću pažnju prilikom planiranja mera zaštite;
- Rezultat jedinstvenog partnerstva između: IUCN Programa za vrste; IUCN Komisije za opstanak vrsta; BirdLife International; Botanic Gardens Conservation International; Majkrosofta; NatureServe; Kraljevske botaničke bašte, Kew; La Sapienza Univerziteta u Rimu; A&M Univerziteta u Teksasu; Wildscreen; Zoološkog društva iz Londona.

Kako se koristi IUCN Crvena lista?

- Služi kao osnov za naučna istraživanja - navodi se u brojnim naučnim radovima kao relevantan izvor podataka;
- Podstiče razvoj politika i donošenje međunarodnih sporazuma i konvencija, kao što su Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje faune i flore (CITES) ili Konvencija o migratornim vrstama (CMS). Koristi se za izveštaje o napretku ka ostvarenju ciljeva Konvencije o biološkoj raznovrsnosti (CBD) do 2020. godine;
- Utiče na raspodelu sredstava namenjenih zaštiti prirode. Brojne donatorske organizacije i instrumenti za finansiranje se oslanjaju na IUCN Crvenu listu pri odlučivanju o ulaganju u zaštitu (GEF, CEPF, Save Our Species, itd.);
- Važan je izvor informacija pri planiranju zaštite. Kao deo metodologije planiranja osnova je za definisanje Ključnih područja biodiverziteta (KBA), Značajnih područja za ptice (IBA), Značajnih područja za biljke (IPA), itd;
- Pomaže pri izradi procena uticaja na životnu sredinu. Informacije o razlozima ugroženosti vrsta koriste se pri izradi planova upravljanja područjima. Koristan je izvor informacija pri definisanju sektorskih politika u pokušaju da se smanji negativan uticaj na biološku raznovrsnost;
- Važan je instrument podizanja svesti i obrazovanja. Informacije o ugroženim vrstama dobijaju medijski prostor i time pomažu podizanje svesti javnosti o značaju opstanka vrsta.

Status više od 73.600 vrsta je ocenjen prema kriterijumima Crvene liste na globalnom nivou. Cilj je da do 2020. godine lista broji 160.000 vrsta. Dosadašnji rezultati su uznemiravajući – nekoliko grupa vrsta se nalazi pred ozbiljnom pretnjom od nestajanja:

41% VODOZEMACA UGROŽENO

Gatalinka (*Nyct arborea*)
Vladimir Dobretić

25% SISARA UGROŽENO

Tekunica (*Spermophilus citellus*)
József Gergely

13% PTICA UGROŽENO

Muljaca (*Limosa limosa*)
József Gergely

34% ČETINARA UGROŽENO

Parčićeva osonika (*Picea omorika*)
Zavod za zaštitu prirode Srbije

Čak 33% vrsta procenjenih prema kriterijumima Crvene liste je na ivici izumiranja. Međutim, neće sve vrste biti procenjene i naučno opisane pre svog izumiranja. Samo su četiri grupe potpuno procenjene na globalnom i evropskom nivou: sisari, ptice, vodozemci i golosemenice. Veoma mali procenat biljaka, beskičmenjaka i gljiva je procenjen i upravo u ovim grupama vrste su najbrojnije.

- Gotovo jedna šestina (15%) evropskih sisara je ugrožena, i još 9% se nalazi na granici ugroženosti. Više od četvrtine (27%) evropskih sisara trpi značajan pad brojnosti vrsta. Na globalnom nivou, 21% vrsta sisara smatra se ugroženim.
- Vodozemci su jedna od najugroženijih grupa – skoro 25% evropskih vrsta i 30% na globalnom nivou su ugrožene. Više od polovine vodozemaca (59%) u Evropi beleži pad brojnosti.
- Samo 30% gmizavaca je globalno procenjeno od čega je 21% ugroženo. U Evropi se jedna petina gmizavaca smatra ugroženom. Dodatnih 13% se smatra potencijalno ugroženim. Većina ugroženih i potencijalno ugroženih vrsta gmizavaca u Evropi su endemi.

Brojni su pozitivni primeri očuvanja vrsta usled mera zaštite, koje su bile podstaknute upravo podacima koje je objavila IUCN Crvena lista. Beli nosorog (*Ceratotherium simum*) je bio na ivici izumiranja krajem 19. veka, dok se danas smatra potencijalno ugroženim (NT) zahvaljujući oštrim merama zaštite, a njegova populacija je u porastu.

www.iucnredlist.org

Moruna (*Huso huso*)
Phyllis Rachler / WWF

Bukova strižibuba (*Morimus funereus*), Szilárd Kovács

Barska kaluždarka (*Epipactis palustris*)
Zavod za zaštitu prirode Srbije

Poskok (*Vipera ammodytes*)
Zavod za zaštitu prirode Srbije

Prema raspoloživim podacima, u Republici Srbiji je zvanično registrovano oko 44.200 taksona (vrsta i podvrsta). S obzirom na stepen istraženosti biodiverziteta, pretpostavlja se da je broj taksona mnogo veći i da se kreće oko 60.000. Do sada je opisano:

- preko 1.200 biljnih zajednica, od čega balkanski endemiti čine oko 14,94% flore Republike Srbije (547 vrsta) a lokalne endemične vrste 1,5% (59 vrsta);
- 625 vrsta makromiceta; nova istraživanja raznovrsnosti lišajeva (*Lichenes*) navode da se u Republici Srbiji nalazi 586 vrsta lišajeva;
- 400 vrsta mahovina (*Bryophyta*) i ukupno 3.662 taksona (ranga vrste i podvrste) vaskularne flore (*Pterydophyta*, *Pinophyta*, *Magnoliophyta*);
- kičmenjaci – oko 100 vrsta riba (*Osteichthyes*), 21 vrsta vodozemaca (*Amphibia*), 25 vrsta gmizavaca (*Reptilia*), oko 360 vrsta ptica (*Aves*) i 94 vrste sisara (*Mammalia*).

Pod zaštitom se nalazi 1.760 strogo zaštićenih divljih vrsta algi, biljaka, životinja i gljiva i 868 zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva.

Biodiverzitet Srbije trpi brojne pritiske od kojih su najvažniji:

- nestajanje, fragmentacija i degradacija staništa;
- smanjenje populacija divljih vrsta;
- zagađenje;
- invazivne, alohtone vrste i genetski modifikovani organizmi;
- klimatske promene.

Šumska kornjača (*Testudo hermanni*)
Zavod za zaštitu prirode Srbije

Slepo kuče (*Spalax leucodon*) József Gergely

U Srbiji su do sada objavljene dve Crvene knjige:

- Crvena knjiga flore Srbije I objavljena 1999. godine koja se odnosi na iščezle i krajnje ugrožene biljne vrste i sadrži 171 biljni takson, što čini oko 5% ukupne flore Republike Srbije;
- Crvena knjiga dnevnih leptira Srbije je objavljena 2003. godine i sadrži analizu 57 vrsta što čini 34% faune leptira Srbije.

Kategorije Crvene liste

Izvor: Crvena lista 2008.

